NORAKSTS

Lieta Nr.C01208214
SKC–1908/2015

L Ē M U M S

Rīgā 2015. gada 23. janvārī

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Civillietu departaments šādā sastāvā:
tiesnese referente M. Senkāne
tiesnese M. Zāģere
tiesnese I. Garda

rakstveida procesā izskatīja /pers. A/ blakus sūdzību par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014. gada 2. oktobra lēmumu, ar kuru atstāts negrozīts Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014. gada 30. jūlija lēmums par nostiprinājuma lūguma atstāšanu bez ievērības.

Augstākās tiesas Civillietu departaments

k o n s t a t ē j a

[1] /pers. A/ 2014. gada 2. jūlijā Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļā iesniedzis nostiprinājuma lūgumu par hipotēkas nostiprināšanu uz /pers. B/ piederošo nekustamo īpašumu /adrese/, kadastra Nr. /numurs A/, pamatojoties uz notariāla akta formā 2014. gada 14. martā noslēgto aizdevuma līgumu un 2014. gada 16. maijā izdoto notariālo izpildu aktu.

[2] Ar Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014. gada 30. jūlija lēmumu /pers. A/ nostiprinājuma lūgums atstāts bez ievērības, pamatojoties uz Civillikuma 1307. pantu, Zemesgrāmatu likuma 61. panta pirmās daļas 1. punktu, 77. panta 1. punktu, 79. un 129. pantu.

Tiesnesis norādījis, ka ar 2013. gada 1. novembri zvērināti notāri nodod piespiedu izpildei notariāla akta formā taisītus līgumus, kas noteikti Notariāta likuma 107.[1] panta pirmajā daļā, par to izdodot notariālo izpildu aktu, kas izpildāms Civilprocesa likumā noteiktajā tiesas sprieduma izpildes kārtībā, taču hipotēkas ierakstīšanu zemesgrāmatā uz tiesas nolēmuma pamata reglamentē Zemesgrāmatu likums, kura normas attiecībā uz nostiprinājuma izdarīšanu ir speciālās un kurām tamdēļ dodama priekšroka.

Zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis atzinis, ka nostiprinājuma lūgumam pievienotais notariālais izpildu akts par saistības piespiedu izpildīšanu bezstrīdus kārtībā un aizdevuma līgums nevar būt par pamatu hipotēkas nostiprināšanai zemesgrāmatā, jo neatbilst Zemesgrāmatu likuma 129. panta pirmās daļas noteikumiem.

[3] Par minēto lēmumu /pers. A/ iesniedzis blakus sūdzību, lūdzot šo lēmumu atcelt.

Sūdzības iesniedzējs nepiekrīt zemesgrāmatu nodaļas tiesneša viedoklim, ka Zemesgrāmatas likuma 129. panta pirmā daļa neparedz iespēju nostiprināt hipotēku uz notariālā izpildu akta un piespiedu izpildīšanai pakļautā oriģinālakta pamata, jo šāds viedoklis ir pretrunā ar piespiedu izpildīšanas kārtības vēsturisko regulējumu.

Civilprocesa likumā reglamentētā piespiedu izpildīšana pēc aktiem, aplūkojot šo jautājumu vēsturiski, pielīdzināma šobrīd Civilprocesa likuma 50. nodaļas normās paredzētajai saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanai, taču 2013. gada 1. novembrī stājās spēkā grozījumi Civilprocesa likuma 400. panta pirmajā daļā un Notariāta likums tika papildināts ar D^1 sadaļu „Notariālie akti, kas izpildāmi tiesas spriedumu izpildes kārtībā".

Vēsturiski, lai īstenotu savas tiesības ievest hipotēku zemesgrāmatā uz parādniekam piederošo īpašumu, bija nepieciešams iesniegt zemesgrāmatu nodaļā oriģinālakta norakstu, uz kura veikts oriģinālais izpildu uzraksts.

Šobrīd ir mainījies vienīgi izpildu uzraksta veids, jo lēmums, kas iepriekš taisīts rezolūcijas veidā, aizstāts ar atsevišķu procesuālo dokumentu - tiesneša lēmumu vai notariālo izpildu aktu. Tiesneša lēmuma rezolutīvā daļa un notariālā izpildu akta saturs ir vienāds. Līdz ar to, /pers. A/ ieskatā, iesniedzot zemesgrāmatu nodaļā aizdevuma līguma akta oriģinālu un notariālo izpildu aktu, Zemesgrāmatu likuma 129. panta pirmās daļas prasības ir ievērotas.

[4] Ar Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014. gada 2. oktobra lēmumu Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014. gada 30. jūlija lēmums atstāts negrozīts, bet /pers. A/ sūdzība noraidīta.

Lēmumā norādīts, ka notariālā izpildu akta izpilde un hipotēkas nostiprināšana uz notariālā izpildu akta pamata nav viens un tas pats. Ar notariālo izpildu aktu nodibinātā saistība, ja notariālais izpildu akts netiek pildīts labprātīgi, izpildāms piespiedu kārtā vispārējā kārtībā, iesniedzot to tiesu izpildītājam, kurš ir tiesīgs vērst arī piedziņu uz parādniekam piederošo nekustamo īpašumu, ierakstot zemesgrāmatā piedziņas atzīmi izpildu lietas procesā.

Likumdevējs Zemesgrāmatu likuma 129. panta pirmajā daļā ir tieši noteicis zemesgrāmatā nostiprināmās tiesības pēc saistības uz tiesas nolēmuma pamata, tās tieši attiecinot uz tiesas spriedumiem un tiesas lēmumiem par saistību bezstrīdus piespiedu izpildi. Arī tiesas lēmumi par saistību piespiedu izpildi brīdinājuma kārtībā nekalpo par pamatu hipotēkas nostiprināšanai zemesgrāmatā, jo likums neparedz ar šādu lēmumu nodibinātās saistības ievešanu zemesgrāmatā.

Tiesa atzinusi, ka kreditora hipotēkas nostiprināšana uz spēkā nākuša tiesas nolēmuma pamata nav vērtējama kā nolēmuma izpildes procesa sastāvdaļa, bet kā kreditora tiesības izmantošana, kas tieši piešķirta ar likumu. Notariālais izpildu akts par saistības piespiedu izpildīšanu bezstrīdus kārtībā nevar būt par pamatu hipotēkas ievešanai zemesgrāmatā, jo speciālās tiesību normas neparedz ar notariālo izpildu aktu nodibinātās saistības ievešanu zemesgrāmatā.

[5] Par Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014. gada 2. oktobra lēmumu /pers. A/ iesniedzis blakus sūdzību, lūdzot atcelt lēmumu un nodot jautājumu jaunai izskatīšanai. Blakus sūdzība pamatota ar argumentiem, kas norādīti sūdzībā par Rīgas rajona tiesas zemesgrāmatu nodaļas tiesneša 2014. gada 30. jūlija lēmumu.

Papildus norādīts, ka Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas secinājums, ka likums nav paredzējis nostiprināt hipotēku zemesgrāmatā, pamatojoties uz piespiedu izpildīšanai pakļautā oriģinālakta un notariālo izpildu aktu, izdarīts, piemērojot Zemesgrāmatu likuma 129. panta gramatisko iztulkošanas metodi, bet ne vēsturisko un sistēmisko, tādējādi nonākot pretrunā ar piespiedu izpildīšanas kārtības līdzšinējo un vēsturisko regulējumu.

Publisks akts, kuru sastādījis zvērināts notārs, izskaidrojot darījuma dalībniekiem tā saturu un tiesiskās sekas, pārbaudot darījuma dalībnieku rīcībspēju un tiesībspēju, ir pakļauts bezstrīdus piespiedu izpildīšanai. Tas realizējams, iesniedzot attiecīgu pieteikumu tiesā Civilprocesa likuma 50. nodaļas normās paredzētajā kārtībā vai arī iesniedzot šo aktu zvērinātam notāram nodošanai piespiedu izpildei Notariāta likuma D^1 sadaļas normās paredzētajā kārtībā. Abos gadījumos notariālā akta formā taisītie līgumi nododami piespiedu izpildīšanai un izpildāmi Civilprocesa likuma noteiktajā tiesas sprieduma izpildes kārtībā.

[6] Ģenerālprokuratūras Personu un valsts tiesību aizsardzības departamenta prokurors atzinumā norādījis, ka pārsūdzētais lēmums ir likumīgs un pamatots, tādēļ atstājams negrozīts, bet iesniegtā blakus sūdzība noraidāma.

[7] Pārbaudījis lietas materiālus un apsvēris blakus sūdzībā norādītos motīvus, Civillietu departaments atzīst, ka Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014. gada 2. oktobra lēmums ir atceļams un jautājums nododams jaunai izskatīšanai.

[8] Civillietu departaments tālāk norādīto apsvērumu dēļ piekrīt /pers. A/ blakus sūdzībā norādītajam argumentam par pārsūdzētajā lēmumā piemēroto likuma normu nepareizu iztulkošanu, to saturu nosakot vienīgi ar gramatiskās iztulkošanas metodes piemērošanu, bet nepielietojot citas iztulkošanas metodes.

Tiesību normu iztulkošana nozīmē tiesību normas satura izzināšanu, visupirms noskaidrojot tajā lietoto vārdu nozīmi *(sk. Satversmes tiesas 2011. gada 11. janvāra sprieduma lietā Nr. 2010-40-03 9. punktu)*.

Taču gramatiskā iztulkošanas metode ir tikai pirmā no iztulkošanas metodēm, un nav pareizi vadīties vienīgi pēc tiesību normas vārdiskās jēgas. Iztulkojot tiesību normu pēc gramatiskās metodes, iegūtais rezultāts nav galīgs, un pēc citu iztulkošanas metožu pielietošanas, tas ne vienmēr var tikt apstiprināts *(sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. aprīļa lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā 2004-25-03 6. punktu)*.

Savukārt tiesību normas vai tās sastāvdaļu (vārdi, jēdzieni) tekstuālā satura (kas jau noskaidrots ar gramatisko metodi) tālāka izpēte un analīze no normu savstarpējā sakara viedokļa, skatot to kontekstā ar citām normām, likumiem, tiesību principiem un visu tiesību sistēmu, veicama, pielietojot tiesību normu iztulkošanas sistēmisko metodi *(Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā: Rakstu krājums. Autoru kolektīvs Meļķisis E., Kalniņš E., Neimanis J. Rīga: Ratio iuris, 2003, 117. lpp)*.

[8.1] Atbilstoši Civillikuma 1307. panta noteikumiem tiesas spriedums, ar ko no parādnieka piespriesta noteikta naudas summa vai kāds cits naudā novērtējams izpildījums, noder par pamatu hipotēkas iegūšanai, ievedot spriedumu zemesgrāmatā.

Saskaņā ar Zemesgrāmatu likuma 129. panta noteikumiem, nostiprinot hipotēku uz tiesas sprieduma pamata, nostiprinājumam jāpievieno izpildu raksts vai zvērināta tiesu izpildītāja apliecināta izpildu raksta kopija un tiesas izdotais sprieduma noraksts vai arī piespiedu izpildīšanai pakļautais oriģinālakts un tiesneša lēmuma noraksts.

Minētā likuma norma stājusies spēkā 1998. gada 18. novembrī, kad Zemesgrāmatu likums papildināts ar septīto nodaļu „Datorizētā zemesgrāmata" (111.-136. pants). Pirms tam hipotēkas ierakstīšanu zemesgrāmatā uz tiesas nolēmuma pamata reglamentēja Zemesgrāmatu likuma 65. pants, kura noteikumi 1997. gada 30. janvāra redakcijā bija analoģiski iepriekš minētajiem.

Tomēr vēsturiski (1937. gada redakcijā) Zemesgrāmatu likuma 65. panta pirmās daļas 2. punkta noteikumi paredzēja iespēju nostiprināt hipotēku, pamatojoties uz piespiedu izpildīšanai pakļautu aktu, pieprasot uz oriģinālakta un izpildu uzraksta vienīgi tiesas apliecinājumu. Pēc Latvijas valstiskuma atjaunošanas 1990. gadā spēkā esošā Civilprocesa likuma Desmitās nodaļas „Piespiedu izpildīšana pēc aktiem" normas paredzēja, ka piespiedu izpildīšanai pakļautas saistības, kas nodrošinātas ar publisku hipotēku, pamatotas uz publiskiem (notariāli apliecinātiem) aktiem, protestētiem vekseļiem, darba algas grāmatiņām un līgumgrāmatiņām, ciktāl no to ierakstiem bija iespējams noteikt prasījuma summu (226. pants). Ja tiesnesis atzina lūgumu par izpildāmu piespiedu kārtībā, viņš aktu apliecināja ar rezolūciju (236. pants), tā nodrošinot Zemesgrāmatu likuma 65. panta prasības.

Dr. Jur. Vladimirs Bukovskis ir norādījis, ka, izlietojot šo vienkāršoto parāda piedzīšanas kārtību, ne atbildētāja, ne prasītāja leģitimācija nedrīkst radīt nekādas šaubas un tai jābūt skaidri apliecinātai ar iesniegtajiem dokumentiem, lai tiesneša rīcībā būtu neapstrīdami dati par to, ka atbildētājs pēc akta ir tieši tā persona, pret kuru vērsts lūgums par piespiedu izpildīšanu pēc akta *(Vladimirs Bukovskis. Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: E. Pīpiņa un J. Upmaņa grāmatu un nošu spiestuve, 1933., 531.-534. lpp.)*.

[8.2] Minētā piespiedu izpildīšana pēc aktiem faktiski pielīdzināma šobrīd Civilprocesa likuma 50. nodaļas normās reglamentētajai saistību bezstrīdus piespiedu izpildīšanai, atbilstoši kurai viens no izpildes priekšnoteikumiem ir publisko aktu skaidra apliecināšana ar tiesā iesniegtajiem dokumentiem, vienīgi atšķirībā no agrāk taisītās rezolūcijas uz paša akta šobrīd tiesnesis pieņem lēmumu atsevišķa procesuāla dokumenta veidā (Civilprocesa likuma 405. pants).

Pakļaujot saistību bezstrīdus piespiedu izpildei likumā paredzētajā kārtībā, zemesgrāmatā ir nostiprināma hipotēka, jo tiek prezumēts, ka, pieņemot lēmumu Civilprocesa likuma 405. panta kārtībā par konkrētās saistības izpildi bezstrīdus piespiedu kārtībā, tiesnesis ir guvis pārliecību par visiem juridiski nozīmīgajiem faktiem, citiem vārdiem – tos pārbaudījis. Šāda situācija pilnībā atbilst Zemesgrāmatu likuma 129. panta pirmās daļas 2. punkta regulējumam, kad zemesgrāmatu nodaļas tiesnesim tiek iesniegts gan piespiedu izpildīšanai pakļautais oriģinālakts, gan tiesneša lēmuma noraksts.

[8.3] Civillietu departaments atzīst, ka minētajai kārtībai pēc būtības pilnībā atbilst arī situācija, kad persona ir izmantojusi Notariāta likuma D^1 sadaļas „Notariālie akti, kas izpildāmi tiesas spriedumu izpildes kārtībā" normās paredzētās tiesības vērsties pie zvērināta notāra, lūdzot izsniegt notariālu izpildu aktu. Faktiski likumdevējs alternatīvi spēkā esošajai kārtībai attiecīga iesnieguma saņemšanas gadījumā pienākumu pārbaudīt konkrētos nozīmīgos faktus uzticējis citai valsts amatpersonai – zvērinātam notāram. Minētie grozījumi Notariāta likumā tika pieņemti 2013. gada 23. maijā un stājās likumīgā spēkā 2013. gada 1. novembrī, turklāt viens no grozījumu izdarīšanas nolūkiem bija tiesu noslodzes mazināšana, ļaujot personai izvēlēties ar pieteikumu par saistību bezstrīdus piedziņu vērsties tiesā vai arī ar iesniegumu par notariāla izpildu akta izsniegšanu – pie zvērināta notāra. Tiesu atslogošanas nolūkā

likumā paredzot personai tiesības izvēlēties alternatīvu kārtību aizskarto interešu aizstāvībai, nav pieļaujama situācija, kad iestājas citas juridiskās sekas vai persona tiek mazāk aizsargāta.

Arī izskatāmajā gadījumā, kā redzams no izsniegtā notariālā izpildu akta, zvērināts notārs kā valsts amatpersona ir pārliecinājies par visiem juridiski nozīmīgajiem faktiem un atzinis, ka pret /pers. B/ ir vēršama piedziņa konkrētas saistības izpildīšanai /pers. A/ labā un nepastāv šķēršļi vienkāršotās parāda piedzīšanas kārtības piemērošanai. Citiem vārdiem – /pers. A/ Civilprocesa likuma izpratnē pret /pers. B/ ir ieguvis piedzinēja statusu un visas Civilprocesa likuma 602. pantā paredzētās piedzinēja tiesības.

Šāds secinājums izriet arī no Notariāta likuma 107.[1] pantā noteiktā, ka konkrētos gadījumos notariālā akta formā taisīti līgumi ir nododami piespiedu izpildei tiesu sprieduma izpildes kārtībā.

[8.4] Līdz ar to, piemērojot sistēmisko iztulkošanas metodi, atzīstams, ka Zemesgrāmatu likuma 129. panta pirmās daļas 2. punkta noteikumi uzskatāmi par izpildītiem arī tad, ja lūgumam par hipotēkas nostiprināšanu ir pievienots piespiedu izpildīšanai pakļautais oriģinālakts un notariālais izpildu akts, kā tas ir konkrētajā gadījumā.

Pamatojoties uz Civilprocesa likuma 448. panta pirmās daļas 2. punktu, Augstākās tiesas Civillietu departaments

n o l ē m a

Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2014. gada 2. oktobra lēmumu atcelt un jautājumu nodot jaunai izskatīšanai.
Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesnese	(paraksts)	M. Senkāne
Tiesnese	(paraksts)	M. Zāģere
Tiesnese	(paraksts)	I. Garda

NORAKSTS PAREIZS
Latvijas Republikas Augstākās tiesas
Civillietu departamenta tiesnese M.Senkāne
Rīgā 2015. gada 23. janvārī